

Tilburg University

Economische politiek

Kaag, H.A.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1935

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Kaag, H. A. (1935). Economische politiek. *Maandschrift Economie*, 1(7), 1-15.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

ECONOMISCHE POLITIEK.

Eendracht mogelijk?

In dagen van economische nood en politieke beroering is het meer dan ooit gewenscht, dat de algemeene lijnen worden vastgehouden en dat men zich klaar is omtrent de weg, die men volgen wil. Een scherp stellen van de principieele lijnen voorkomt een verdoezeling van het verschil in standpunt, maar sluit heelemaal niet uit een mogelijkheid van samenwerking. Volkomen onderschrijven wij de mooie woorden, die de president van de Eerste Kamer bij de opening van de huidige zitting uitsprak: „In Nederland dus geen kunstmatige uniformiteit, geen ten ondergaan in de collectiviteit eener dwinglandij, welke volkomen in strijd met hogere doeleinden, geen recht laat wedervaren aan het persoonlijk geweten: differentiatie. Maar dat doet niets af aan de plicht om met handhaving van de eigen beginselen samenwerking van divergeerende geesten te zoeken en te effenen, waar het gaat om 's lands hoogste belangen, welke te beoogen en te dienen voor een ieder primair gebod is. „Eendracht, geen conflict. Het Vaderland eischt zulks.”

Die eendracht kan en mag echter niet gekocht worden met het negeeren van essentiele problemen. Integendeel, men kan geen groter misdaad tegenover zijn land begaan, dan ter wille van een zgn. eendracht de essentiele problemen, waarvoor het land zich gesteld ziet, uit den weg te gaan.

Tot die essentiele problemen in Nederland behoort ongetwijfeld dat der algemeene lijnen van onze economische politiek. Bestaat hier eenige hoop, dat de eendracht zal kunnen worden hersteld? Naar de uiterlijke verschijnselen te meten, schijnt hier geen reden tot optimisme. Indien men echter meer nauwkeurig het standpunt der verschillende groepen nagaat, blijkt een der groote voorwaarden tot oplossing van een geschil aanwezig, n.l. groote overeenstemming op tal van punten. Misschien is dan ook de verklaring van de felheid, waarmee de strijd dikwijls wordt gevoerd, hierin gelegen, dat men in wezen zoo dicht tot elkaar is genaderd, maar als het ware de moed

schijnt te missen de resteerende meeningsverschillen tot op den laatsten grond door te denken en uit te vechten. Evenals een goede vriendschap slechts kan blijven bestaan, indien men in wederzijdsch vertrouwen geschilspunten durft uit te vechten en daarbij bereid is een in de hitte van het gevecht gevallen onvertogen woord te vergeven, zoo ook is in den strijd om de economische politiek tusschen groepen, die hetzelfde belang voor oogen hebben, samenwerking slechts mogelijk, indien men de moed heeft elkaar met de essentieele problemen inderdaad ook te bediscussieeren.

Indien men zulks doet, kan de conclusie geen andere zijn, dan dat op een breed terrein overeenstemming bestaat. Ik wil hier slechts op eenige punten, die alle partijen elkaar zoo nu en dan voorhouden, de aandacht vestigen:

- 1e. Het eerste probleem waarvoor Nederlands economisch leven gesteld is, is bestrijding van de werkloosheid. Een economische politiek welke tot een vermeerdering van die werkloosheid zou leiden, is onaanvaardbaar.
- 2e. Het meest aangewezen middel om de werkloosheid te verminderen is herstel van de rentabiliteit in het bedrijfsleven.
- 3e. Het is gewenscht, dat zooveel mogelijk ruimte wordt gelaten voor het particulier initiatief en dat door maatregelen van de overheid dat particulier initiatief zoo weinig mogelijk wordt beperkt.
- 4e. Er bestaat een ongewenschte verhouding tusschen het binnen- en buitenlandsch prijsniveau.
- 5e. Niettegenstaande het feit, dat gegeven de bestaande wisselkoersen het prijsniveau in Nederland in verhouding tot het buitenland te hoog is zou de interne Nederlandsche situatie eerder een verhoogd prijsniveau wenschelijk maken.
- 6e. Afgescheiden van het algemeene prijsniveau, bestaan er in Nederland interne onjuiste prijsverhoudingen, met name tusschen groothandels- en kleinhandelsprijzen, prijzen en loonen in de beschutte en prijzen en loonen in de onbeschutte bedrijven

Ik meen te mogen zeggen, al zal ik mij hier van lange aanhalingen onthouden, dat praktisch alle strijdende partijen deze stellingen aanvaarden. Zou het nu onmogelijk zijn een gemeenschappelijke conclusie te trekken omtrent de te volgen economische politiek, welke aan deze verschillende punten het meest recht zou wedervaren?

Dit lijkt mij uitgesloten. Indien men werkelijk bereid was gemeenschappelijk aan de groene tafel onbevooroordeeld de problemen onder de oogen te zien, moet een door allen aanvaarde oplossing mogelijk zijn. Trouwens al schijnt de strijd om de economische politiek in felheid gedurende den laatsten tijd te zijn toegenomen, zoo kan een rustig beschouwer slechts constateeren, dat men in feite veel dichter bij elkaar is komen te staan.

Om slechts een voorbeeld te noemen: werden de voorstanders van een verlaten van den gouden standaard tot voor betrekkelijk korten tijd door hun tegenstanders beschouwd als gewetenlooze muntvervalschers, thans wordt wel door alle groepen dat al of niet verlaten van den gouden standaard als een probleem beschouwd, dat een nader bekijken ongetwijfeld waard is. Merkwaardig is ook, dat er een grooter mate van overeenstemming bestaat omtrent datgene wat in het verleden had moeten geschieden en in de toekomst zal moeten geschieden, dan omtrent datgene wat *thans* moet geschieden.

Zoo wordt door een groot deel van de tegenstanders eener wijziging onzer monetaire politiek toegegeven, dat men achteraf gezien beter had gedaan in 1931 het voorbeeld van Engeland te volgen en wordt door een nog grooter deel dier tegenstanders openlijk verklaard, dat in de toekomst bij een internationale muntstabilisatie ook Nederland het goudgehalte van de munteenheid zal moeten herzien.

Indien men deze stroomingen nader bezieet, valt het verschil van meening op dit punt dus terug te brengen tot het tijdstip waarop de muntcorrectie zal moeten plaats vinden.

Tenslotte geloof ik, dat ook op een ander punt juist gedurende de laatste maanden partijen dichter bij elkaar zijn komen te staan, n.l. in betrekking tot het ingrijpen in privaatrechtelijke verhoudingen. De bezwaren aan een

dergelijk ingrijpen verbonden zullen thans ook ongetwijfeld door de voorstanders daarvan sterker worden gevoeld en zij zullen daardoor ook meer open staan voor een andere oplossing.

Dat een van de eerste doeleinden van de economische politiek een bestrijding van de werkloosheid zal moeten zijn, behoeft nauwelijks eenige toelichting. De woorden in de jongste Troonrede aan het lot der werkloozen gewijd, waren het geheele Nederlandsche volk uit het hart gegrepen. Hoe sterk de werkloosheid zoowel materieel als moreel onze arbeidende bevolking aangrijpt, bleek onlangs weer duidelijk uit een onderzoek van het Economisch-Technologisch Instituut te Tilburg, waar omtrent een publicatie thans ter perse is. Niet alleen heeft echter elke economische politiek zich in de eerste plaats met dit verschijnsel bezig te houden om de ellende die daarvan het gevolg is, maar bovendien omdat dit verschijnsel duidelijk manifesteert, dat men er niet in geslaagd is de economische krachten van het land dusdanig te co-ördineeren, dat zij een zoo groot mogelijke welvaart waarborgen.

Het tweede en derde punt waaromtrent overeenstemming kon worden geconstateerd hangen ten nauwste met elkaar samen. Het ingrijpen van de overheid in het economisch leven, en dat zelfde geldt van ordening in het algemeen, mag nooit met zich meebrengen het dooden van het particulier initiatief of uitschakeling daarvan, maar veeleer het scheppen van de voorwaarden waaronder dat particulier initiatief ten volle tot zijn recht kan komen. Bij de verschillende maatregelen tot steun van het economisch leven moet dan ook met zorg worden nagegaan of ze niet leiden tot een uitschakeling van de particuliere ondernemerswerkzaamheid. Indien de Staat in bepaalde gevallen de functie van ondernemer overneemt, wil dat veelal zeggen, dat zij een oplossing van het eigenlijke probleem niet heeft gevonden. Voor herstel van die ondernemerswerkzaamheid is echter noodig: herstel van rentabiliteit.

Die rentabiliteit wordt bepaald door prijsverhoudingen en dat brengt ons vanzelf op het 4de, 5de en 6de punt. De meest aangewezen weg van beïnvloeding van het economisch leven is dan ook die van beïnvloeding van prijs-

verhoudingen. ¹⁾). Daarom is zoo belangrijk, dat een einde wordt gemaakt aan de prijsverhoudingen, die in Nederland in betrekking tot het buitenland en ook intern bestaan. Wat wij thans zien gebeuren is, dat de Regeering in vele gevallen de onrentabiliteit als gegeven aanvaard en waar als gevolg daarvan het particulier initiatief achterwege blijft, zelf een taak vervult, welke niet de hare is. Dit is het groote gevaar op den langen duur bekeken van de huidige situatie en de gevolgen daarvan kunnen zich in velerlei gebied nog decennia lang doen gevoelen. Ook in het economisch leven heeft de eene daad consequenties voor de andere en zelden kan men de slechte gevolgen van een misstap later geheel ongedaan maken. Daarbij komt, dat ook de factor tijd in het economisch leven een niet te onderschatten beteekenis heeft. Het is niet alleen van belang welke maatregel men neemt, doch ook op welk tijdstip men die maatregel neemt. Het is juist het achter de feiten aanloopen, wat voor onze economische constellatie reeds zulke ernstige gevolgen heeft gehad.

Om een voorbeeld te noemen. Begin 1932 ware door een contingentteering in Nederlandsch Indië de Japansche invasie nog te keeren geweest. Thans, nu zij eenmaal vasten voet heeft gekregen, kan men een verder doordringen misschien voorkomen, de gevolgen van de Japansche penetratie na 1931 echter niet meer geheel ongedaan maken.

Zoo ook kan men de nalatigheid om in 1931 de consequenties te trekken uit de wijziging van de Engelsche monetaire politiek 4 jaar later niet meer geheel opheffen. Het is daarom juist zoo gewenscht, dat op het gebied van de economische politiek niet langer worde gearzeld.

Drie groepen.

Men is gewoon in ons land in het algemeen 2 richtingen van economische politiek te onderscheiden, n.l. de aanhangers van een deflatiepolitiek en de aanhangers van een devaluatie-politiek. Juister is het om in plaats van twee, drie groepen te onderscheiden, waarbinnen natuurlijk weer allerlei nuanceeringen aanwezig zijn, n.l. de aanhangers van een eigenlijke deflatie-politiek zooals die

¹⁾ Zie mijn: „Het Prijzenstelsel als Instrument van Welvaartspolitiek“, Tilburg 1934.

door den heer Trip is verdedigd, de aanhangers van een Brüning-politiek, zooals die door sommige Katholieken is naar voren gebracht en de voorstanders van een wijziging van de monetaire politiek.

Al deze groepen trachten een oplossing te vinden voor de ongewenschte prijsverhoudingen, die zich thans in Nederland voordoen, en concentreeren zich daarbij met name op de onjuiste prijsverhoudingen tusschen Nederland en het buitenland. De methode welke daarbij wordt aanbevolen door de deflationisten van het type van den heer Trip, is echter een geheel andere dan die van den ex-rijkskanselier Brüning. Hoe merkwaardig het moge klinken: tusschen deze twee typen van deflationisten valt een grootere kloof te overbruggen, dan tusschen hen en de voorstanders van een wijziging in onze monetaire politiek. De heer Trip wenscht aanpassing van de prijsverhoudingen in Nederland aan die op de wereldmarkt, niet door ingrijpen, doch door het achterwege laten van ingrijpen. De methode-Brüning daarentegen tracht door rechtstreeks ingrijpen, aanpassing van de prijsverhoudingen te verkrijgen; door de prijzen op een bepaald moment alle ineens op een bepaald niveau vast te stellen, tracht ze op een ander niveau de rentabiliteit te herstellen.

Brüningpolitiek.

Het systeem Brüning beantwoordt in zijn doelstelling aan de 6 punten door ons hierboven opgesteld met uitzondering van het vijfde. In verband met het feit, dat men met dit systeem het probleem van een te laag prijsniveau als zoodanig niet aantast, is men gedwongen de gevolgen van een zoodanig verlaagd prijsniveau zooveel mogelijk op te vangen, n.l. door aantasting van vorderingen, die in een periode van een veel hoger prijsniveau zijn aangegaan.

Inderdaad is het denkbaar, dat men op een bepaald moment van hooger hand de verschillende prijzen dusdanig stelt, dat niet alleen een gezonde verhouding van het algemeen prijsniveau tot de prijzen op de buitenlandsche markten wordt hersteld, doch dat ook intern de prijzen zich dusdanig verhouden, dat zij geen beletsel vormen

voor een herstel van de rentabiliteit en van een rechtvaardige inkomensverdeeling.

De taak, welke men hierbij aan de overheid toedicht, is echter van dien aard, dat praktisch geen overheid in staat zou zijn haar te vervullen, en — om met Adam Smith te spreken — die overheid, die meende de geschiktheid daartoe wel te bezitten, voor die taak wel het minst berekend zou zijn. Die taak komt toch neer op een, afscheiden van de bestaande prijsvorming, oplossen van het zgn. Zurechnungsproblem, een vraagstuk, waaraan gedurende de laatste jaren in verband met het zgn. rekenstelsel in een socialistische maatschappij veel aandacht is besteed, en waarbij men bijna eenparig tot de conclusie is gekomen, dat indien een zekere prijsvorming op, zij het gereguleerde markten, niet als uitgangspunt aanwezig is, het praktisch onoplosbaar is. In elk geval veronderstelt de doorvoering van deze taak de macht van een dictator, de onpartijdigheid van een heilige en de greep van het genie.

Het mag zeker betwijfeld worden of een dergelijk persoon in Nederland te vinden zou zijn.

In elk geval realiseere men zich toch, dat het bij de oplossing van dit vraagstuk niet gaat om de verlaging van alle prijzen en inkomens met een bepaald gelijk percentage maar om de wijziging en opnieuw vaststelling van alle afzonderlijke prijzen en inkomens of althans groepen van prijzen en inkomens.

Verder houde men in het oog, dat het essentieele van dit systeem juist is het gelijktijdig aantasten van die verschillende prijzen en inkomens. Indien men de verschillende prijzen en inkomens na elkaar zou willen wijzigen zou zulks een soortgelijke verwarring te weeg brengen, als wanneer bij het invoeren van den zomertijd deze in de verschillende plaatsen van Nederland of voor de verschillende bevolkingsgroepen zou willen doen ingaan op verschillende tijdstippen. Men mag dan ook wel concluderen dat een deflatie à la Brüning voor Nederland praktisch niet in aanmerking komt te worden toegepast. Indien iets een sprong in het duister, ja bijna zeker een sprong in de chaos is, is het deze politiek.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat het in bepaalde gevallen niet wenschelijk kan zijn, dat de overheid zich

rechtstreeks met bepaalde prijzen bemoeit of bepaalde privaatrechtelijke verplichtingen wijzigt. Het doel van een dergelijk partieel ingrijpen, zal echter in het algemeen, wat het eerste betreft, gemotiveerd zijn bij een te hooge rentabiliteit, welke tot uitbuiting van den afnemer leidt, en wat het tweede betreft, bij een verloren gegane en niet meer te herstellen rentabiliteit om de aanpassing van verplichtingen aan mindere draagkracht te bewerkstelligen.

Voor een zoodanig ingrijpen blijft bij elke economische politiek ruimte. Zij is echter ongeschikt om in een slag de rentabiliteit bij geheel nieuwe prijsverhoudingen te herstellen.

Eigenlijke deflatiepolitiek.

Een deflatiepolitiek zooals door den president o.a. in het jongste jaarverslag van de Nederlandsche Bank is verdedigd, is van zijn gedachtengang uit volkomen consequent. Het meest geëigende middel tot verlaging van het prijsniveau is een aantasting van de inkomens en met name van die inkomens, die door binnenlandsche verhoudingen worden bepaald. Door de vermindering van die inkomens wordt de in geld gemeten koopkracht in Nederland beperkt, daardoor de koopkracht verlaagd en tevens dus het binnenlandsche verbruik verminderd, waardoor zooals de heer Trip terecht zegt, men wel gedwongen zal zijn zijn prijzen te verlagen.

De verschillende steunmaatregelen, die de regeering heeft uitgevaardigd, zijn daarmee als zoodanig echter in strijd. Zij hebben immers juist ten doel om de prijsverlaging, die was ingetreden, ongedaan te maken of wel een dreigende prijsverlaging te voorkomen. Overigens wijzen deze maatregelen er wel op, dat ook de regeering de hierboven onder 5 genoemde stelling aanvaardt.

Een consequente deflatiepolitiek naar het model van den heer Trip brengt met zich mede, dat men de verminderde opbrengst, welke een gevolg is van het lagere prijsniveau, aanvaardt, en dus de eisch stelt, dat zoowel de verschillende publiekrechtelijke lichamen als de ondernemingen de uitgaven, waaronder dus ook de salarissen en loonen, aanpassen aan de verminderde inkomens om daardoor een sluitend budget te verkrijgen. In het systeem

van den heer Trip is de onrentabiliteit, zijn de moeilijkheden waarin én bedrijfsleven én publieke lichamen worden gebracht essentieel om te komen tot de door hem gewenschte veranderingen in de prijsverhoudingen.

Juist die onrentabiliteit, dat verbroken evenwicht in begroting en exploitatierekening, zijn de sterkste stimulans om een aanpassing van de verschillende kostenfactoren en de kosten van het levensonderhoud te bewerkstelligen. Zoo zal, wanneer de inkomens verminderen de huur noodzakelijk moeten dalen, niet op grond van den goeden wil van den verhuurder, maar omdat de huurder eenvoudig niet meer kan betalen. Komt de huiseigenaar dan in moeilijkheden, dan zal daardoor, indien men de zaak maar op zijn beloop laat, een natuurlijke oplossing worden gevonden; of wel zal een schikking tusschen credietgever en huiseigenaar tot stand moeten komen op een lastenniveau, dat op grond van de verlaagde of wel de bestaande huiseigenaar zal moeten plaats maken voor een ander, doordat bij executie de opbrengst van het onderpand aan den aanvankelijken credietgever ten goede komt.

Dit stelsel voldoet in zijn uiteindelijke gevolgen ongetwijfeld aan de punten 1 tot en met 4 en ook aan punt 6. Voorloopig echter zal de werkloosheid tengevolge van die politiek moeten vermeerderen en de rentabiliteit worden aangetast. Zoowel die werkloosheid als die onrentabiliteit zijn hier toch noodzakelijke schakels. Ook wordt aan punt 5 niet voldaan, met het gevolg, dat ook de aanhangers van deze politiek komen te staan voor een consequentie, die door velen van hen moeilijk zal worden aanvaard; namelijk: aantasting niet alleen van vaste lasten, maar zelfs van hoofdsommen. Indien men toch werkelijk de prijzen in Nederland in overeenstemming zou willen brengen met het niveau in het buitenland, zou een verdere belangrijke algemeene prijsdaling met percentages, die de 20 pCt. overschrijden, moeten worden bewerkstelligd. Men zal niet kunnen ontkennen dat dan, zij het ook niet juridisch, maar wel economisch, de hoofdsommen van verschillende schuldvorderingen, waaronder ook hypotheeken, geldleeningen, levensverzekeringsverplichtingen en misschien zelfs van geldleeningen van publieke lichamen en de Staat zullen worden aangetast; weliswaar

niet door een rechtstreeksche maatregel van boven af, maar door het feit, dat de onderpanden dan zeker onvoldoende zullen zijn om de verschillende vorderingen te dekken en de inkomsten te klein om de verschillende verplichtingen te kunnen nakomen.

Wil men de sociale revolutie en het sociale onrecht, welke van een massale executie en liquidatie het gevolg zouden zijn, voorkomen, dan belandt men noodzakelijk in aanpassings-ontwerpen, als die welke de regeering tot nog toe heeft aangekondigd als: het wetsontwerp houdende bindende maatregelen ten aanzien van loopende landbouwhypotheeken en pachtovereenkomsten. Ja, dan zal men moeten toegeven, dat de economische gevolgen van dit stelsel nog veel verder gaan, dan het wetsontwerp houdende bindende maatregelen ter verlaging van sommige vaste kosten en huren.

In dit stelsel zullen economisch bezien de verschillende schuldeischers een veel grooter offer moeten brengen dan in dit wetsontwerp van hen wordt geëischt. En het maakt in zijn consequenties heel weinig verschil of een hypotheekbank of levensverzekeringsmaatschappij op grond van een regeeringsdecreet een gedeelte van haar vorderingen verloren ziet gaan, of op grond van een economische constellatie een gedeelte van haar vorderingen verliest.

Een deflatiepolitiek à la Trip brengt dan ook zoolang zij nog niet geheel en al is voltooid, niet het gewenschte herstel van de rentabiliteit met zich mede, zal de werkloosheid voorloopig niet opheffen, maar juist vermeerderen, zal de onzekerheid in het credietwezen niet doen ophouden, maar juist doen voortwoekeren.

De politiek van het kabinet-Colijn.

Men mag aannemen, dat ook dit kabinet de stellingen welke hierboven als gemeenschappelijke basis van discussie naar voren werden gebracht, als juist accepteert. Indien men echter tracht de regeeringspolitiek bij een der op basis van die stellingen mogelijke richtingen in te deelen, stuit men op groote moeilijkheden. Gemakkelijker is het, na te gaan, wat het resultaat van deze politiek is geweest. Men kan dan slechts constateeren, dat de werkloosheid steeds is toegenomen, de rentabiliteit steeds meer

werd aangetast, de overheid zich steeds meer op het terrein van het particuliere bedrijfsleven begaf en het particulier initiatief uitschakelde, de ongewenschte prijsverhouding tusschen binnen- en buitenland onvoldoende werd verbeterd, de interne prijsverhoudingen nog verder werden verslechterd.

Treurig beeld, beeld van mislukking!

Een openlijke erkenning, dat deze politiek, niettegenstaande alle goede bedoelingen, niet tot het gewenschte resultaat kan leiden, is de eenige winst welke ze ons brengen kan. Dat men deze winst dan ook incasseere; de gebrachte offers zijn dan ten minste niet geheel en al te vergeefs geweest.

Gaat men de diepere oorzaak van die mislukking na, dan valt een zekere tragiek niet te ontkennen. Het is de Sisypheus-poging om met behoud van de bestaande muntpariteit, tegelijkertijd het onder 4 genoemde euvel van de ongewenschte prijsverhouding tusschen binnen- en buitenland en het onder 5 aangeduide euvel van dalende prijzen te bestrijden. Deze poging kon niet slagen, omdat men hier iets wilde vereenigen, wat in wezen onvereenigbaar is. De heer Trip heeft die onvereenigbaarheid reeds in het eerste jaarverslag, dat hij als president van de Nederlandsche Bank in 1933 uitbracht, geconstateerd. „Het wezen van een zoodanig systeem”, n.l. den gouden standaard, schreef hij toen, „bestaat hierin, dat de bewegingen van de wisselkoersen aan vooraf bekende en bepaalde grenzen gebonden zijn en alle krachten worden gericht op het handhaven van deze grenzen. Dit doel kan niet bereikt worden, wanneer elk land uitsluitend let op zijn binnenlandsch prijsniveau. Van tweeën één: óf men besluit tot het herstellen van een internationaal monetair systeem en dan moet het als primair erkende belang van stabiele wisselkoers den doorslag geven; óf men geeft aan het streven naar manipuleering van het binnenlandsch prijsniveau den voorrang, maar dan kan er van een herstel van een internationaal monetair systeem geen sprake zijn. Een derde mogelijkheid zie ik niet.”

Inderdaad, een derde mogelijkheid is er niet. De heer Trip trok daaruit de eenige consequentie, die bij behoud van den gouden standaard mogelijk was, hij gaf het op

zich zelf gewenschte doel van beïnvloeding van het binnenlandsch prijspeil niet alleen op, maar verzette zich ook tegen elke maatregel, welke de noodzakelijke aanpassing van binnen- aan buitenlandsch prijsniveau verhinderde of vertraagde. De regeering trok die consequentie niet en kwam daardoor in een dualisme terecht, dat geen enkel uitzicht biedt.

Landspolitiek en Bankpolitiek.

Zoo moest er ook een tegenstrijdigheid ontstaan tusschen de politiek van de regeering en die van de Nederlandsche Bank. Deze tegenstrijdigheid is reeds jaren aanwezig, heeft zich echter gedurende den laatsten tijd geaccentueerd. Zij zal zich nog verder accentueeren indien het de regeering met het program van de troonrede inderdaad ernst is.

De Regeering tracht de werkloosheid op te heffen; de maatregelen van de Nederlandsche Bank ter verdediging van den gouden standaard, hebben noodzakelijk een vermeerdering van die werkloosheid tengevolge.

De Regeering komt met maatregelen van credietverruiming via een nieuw op te richten credietinstituut; de Nederlandsche Bank is gedwongen ter handhaving van den gouden standaard, de credietverleening te beperken.

De Regeering streeft naar een verlaging van het renteniveau; de Nederlandsche Bank is gedwongen haar tarieven telkens weer te verhoogen, waardoor de normale credietnemer in het bedrijfsleven thans een rente moet betalen van 7,5 à 9 pCt.

Men kan dan ook gerust constateeren, dat de politiek, die de Nederlandsche Regeering in betrekking tot het economische leven van Nederland noodzakelijk acht, in botsing komt met de voorziening, die de Nederlandsche Bank, als bewaakster van den gouden standaard, noodzakelijkerwijze moet nemen ¹⁾.

Een zgn. constructieve welvaartspolitiek, zooals deze Regeering in haar programma heeft geschreven, is dan ook met handhaving van die gouden standaard onverenigbaar.

1) Men vergelijke ook mijn prae-advies voor en mijn rede op het R. K. Industrialisatiecongres.

Uit het bovenstaande volgt, dat de Regeering haar programma niet ten uitvoer kan brengen als zij de opdracht van den heer Trip om den gouden standaard te handhaven, niet intrekt; en ook dat de heer Trip zijn functie niet naar behoren kan vervullen, tenzij de regeering haar politiek opgeeft.

De Regeering heeft in de jongste Troonrede medegedeeld, dat zij een devaluatie niet onder de middelen rekent om in de huidige moeilijkheden 'n oplossing te brengen¹⁾. In deze vorm wordt dit standpunt ook door velen van de tegenstanders onderschreven. Indien echter de Regeering onder de huidige omstandigheden tot de conclusie moet komen, dat de maatregelen, welke de Nederlandsche Bank ter handhaving van den gouden standaard moet nemen, de door haar gewenschte politiek onmogelijk maakt, schijnt geen andere oplossing mogelijk dan dat men tot de erkenning komt, dat onder de huidige omstandigheden handhaving van den gouden standaard niet gewenscht is.

Men behoeft zich daarbij in het geheel niet uit te spreken voor een definitieve opheffing van dit stelsel, noch zelfs voor een eventueel herstel van dien gouden standaard op een ander niveau dan de huidige wettelijke pariteit, noch voor de voordeelen, die een devaluatie zelf met zich meebrengt, doch men heeft slechts een conclusie te trekken, soortgelijk als de Regeering deed in 1914, n.l., dat onder de bestaande omstandigheden het wenschelijk is, dat de bestaande bepalingen omtrent de goudafgifte door de Nederlandsche Bank worden gewijzigd. Het blijft dan altijd mogelijk, evenals na 1914, in 1925 werd gedaan, later inderdaad de oude pariteit te herstellen. Men voorkomt daardoor tevens, dat de positie van de Nederlandsche Bank een verzwakking ondergaat en bereikt daardoor juist, dat men de noodige vrijheid behoudt om die maatregelen in betrekking tot ons geldwezen te nemen, die men noodzakelijk acht. Indien de Regeering deze consequentie zou willen aanvaarden, is de brug tot de devaluisten als vanzelf geslagen.

1) Met name kunnen devaluatie van de munt of prijsgeving van den gouden standaard niet beschouwd worden als middelen, die de volksgemeenschap als geheel baat zouden brengen (letterlijke tekst).

Deze conclusie moet door de Regeering met des te grooter gemak te aanvaarden zijn, omdat zij zelf de mogelijkheid heeft opengelaten om op een eventueele internationale muntconferentie tot een verandering van de muntpariteit te besluiten. Indien ze werkelijk de vrijheid wil verkrijgen om op die muntconferentie de beslissing te nemen, die zij noodzakelijk acht, is het ondenkbaar, dat men vóór de muntconferentie de bestaande voorschriften omtrent de goudafgifte handhaaft.

Naar een Deviezenregeling?

Volledigheidshalve moeten wij hier nog een mogelijkheid bespreken, welke zelden openlijk naar voren wordt gebracht, ofschoon reeds verschillende verschijnselen en maatregelen in die richting wijzen. Men kan n.l. ook het verschil tusschen Nederlandsch en buitenlandsch prijsniveau eenvoudig als gegeven aanvaarden en alle pogingen om een aanpassing van die prijsniveau's te verkrijgen, opgeven.

Bij handhaving van de bestaande muntpariteit, wil dat zeggen het opgeven van een deflatie- of Brüningpolitiek. De gouden standaard wordt dan toch in zijn wezen aangetast, al blijft die aantasting misschien voorloopig gecamoufleerd. Een dergelijke politiek moet op den duur onherroepelijk leiden tot een deviezenregeling, zooals o.a. Duitschland die kent.

In verschillende maatregelen, die de Nederlandsche Bank thans ter verdediging van onze valuta heeft genomen, is een zoodanige regeling in den kern reeds aanwezig.

Een zoodanige politiek leidt ook onherroepelijk, wil men de export-industrie niet geheel ten onder doen gaan, tot een massaal stelsel van exportpremies, waartoe ook Duitschland gedurende de laatste jaren in toenemende mate heeft moeten overgaan.

Er is geloof ik wel niemand hier ter lande die dit stelsel bewust zou willen kiezen. Men vergete echter niet, dat effectieve handhaving van de bestaande muntpariteit bij een voortdurend van het huidige verschil tusschen binnen- en buitenlandsch prijsniveau noodzakelijk tot een dergelijk systeem zal leiden.

Wij deden in het bovenstaande een eerlijke poging om met handhaving van eigen beginselen samenwerking van divergeerende geesten te effenen. Die poging eischt echter in een nadere beschouwing van het standpunt der devaluisten verdere aanvulling. Een artikel in een volgend nummer van dit tijdschrift zal daaraan worden gewijd, waarbij dan tevens gelegenheid zal zijn op de moreele zijde van dit vraagstuk in te gaan.

Tilburg, 23 Sept. 1935.

H. A. K.